

ki ne vedó, kaj so znanstva, tudi za take bukve nič ne marajo, in marsikaka pobožna duša je, ki celó misli, da vsake bukve, ki ne govorijo samo od božjih reči in ki niso od škofa potrjene, so nevarne, pohujšljive in ne smejo se brati.

Tisti pa, ki so do zdaj za naše ljudi znanstvene bukve spisovali, so večidel nepremožni, tako, da ne morejo bukev, kadar jih spišejo, na svoje lastne stroške natisniti dati, in morajo s pohlevno prošnjo okoli tiskarja (drukara) hoditi, da jim jih v natis vzame. Tako pa pridejo revni spisatelji v veliko zadrego. Tiskar hoče biti plačan, pa denarja ni, ker se natisnjenih bukev premalo razprodá; zavló tega pa, ker se jih malo razprodá, jim postavijo višo ceno, da pride tiskar poprej do plačila; iz tega pa sledi, da se jih še manj prodá; na zadnje ne ostane pisavcu družega kakor trud in tiskarjevo žuganje, da njegovih bukev nikoli več v natis ne vzame. V tacih okolinostih ni čuda, da se redko kdo loti spisovati znanstvenih bukev.

In glejte, da se tem nadlogam v okom pride, se je osnovala tista, povsod, kjer je prav spoznana, mnogohvaljena „Matica slovenska“, ki bo sama bukve na svetlo dajala in nepremožnim slovenskim spisovavcem njih spisana dela po spoznani vrednosti plačevala. Po tej poti pride dosti dobrih bukev na dan, in bodo, kar bo mogoče, dober kup, da si jih vsakdo lahko kupi. Tako pride znanost med nas Slovence, in drugi bolj prebrisani narodi nam ne bodo mogli več očitati, da smo surovi, neobtesani, zarobljeni in Bog vé še kaj družega. Kadar pa bomo kaj več vedili in znali, se ne bomo dali od vsake šeme za nos voditi; tudi naš prosti človek bo ponosno lahko rekel, da toliko vé in zná kot ljudje kakega družega naroda.

Iz tega tedaj vidite, kako dobra reč je za nas vse „Matica.“ Zatorej, domorodci! podpirajmo jo vsi z vsemi močmi. Naj se nam ne smili, če tudi nismo bogatini, 2 goldinarčkov na leto plačati, in kdor več premore, naj dá 50 gold., če ne na enkrat, pa saj v petih letih, potem bo vse svoje žive dni vse bukve, ki jih „Matica“ na svetlo daje, zastonj prejemal v tem, ko jih prejmejo tisti, ki vsako leto le 2 gold. plačujejo, le polovico. Dobro bi tudi bilo, ako bi se vsaka občina (komun) kakor ustanovnica z 100 gold. vpisala, ker bi potem, dokler zemlja stoji in Matica, vse bukve zastonj prejemala. Te bukve potem vsak v občini lahko bere.

Predragi domorodci po Kanaljskem, Tominskem, Bovškem in Cerkniškem! storimo tedaj v tej zadevi, kar nam je le mogoče; saj gré za čast in blagor naš, za čast in blagor naše dežele in vse slovenske zemlje.

Domoljub.

Národne drobtine.

Stare, večidel vražne navade.

Nabral in popisal Ozvald Dular na spodnjem Koroškem.

Dragi prijatelj! Želim te v duhu postaviti med tukajšne hribe in doline, in ti pokazati marsiktere običaje tukajšnjih prebivavcev. Na kratko ti jih bom popisal.

Ker smo ravnokar praznovali božične praznike, naj se tudi moj popis s tem časom začne.

Ko pride sveti večer, preveseli čas spomina rojstva našega Odrešenika, se mu na čast „jaslice“ stavijo. Al tukaj malokje najdeš jaslic; v mnogih hišah vidiš le, da v ta spomin pogrnejo mizo z belim prtom, na sred mize pa položé po dva ali tri hlebe kruha, in potem ga zopet s prtom pogrnejo. Zraven postavijo Božjo martro in kolikor imajo svetih kipov ali podob v hiši.

Nekteri nastavijo za mizo polno kmetijskega orodja,

kakor sekir, ketin, jižeš,*) od vse čede zvonce, pinjo, potem neko posodo, v kateri se nahaja žito vseh plemen, da ga spomladi k semenu primešajo. Slišal sem tudi, da v starih časih so še celo oralo ali drevo za mizo privlekli. — Nekteri tudi pod mizo prav čisto pometejo, in potem, ko odmolijo, grejo iskat, in če najdejo kakošno zrno žita, imajo vero, da bo tisto pleme prihodnje leto najbolje plodilo. — Drugi stavijo pod mizo „žehtar“, posodo, v katero se krave molzejo, polen vode, v ta namen, da bi bil potem celo leto polen mleka. Nekteri pa le zato, da se voda pogreje, da se umijejo, kadar opolnoči v cerkev grejo. — Nekteri nič ne pogrnejo mize, ampak koj tako položé kruh na njo, in postavijo pinjo za mizo in vodo spod. — Nahajajo se tudi nekteri kmečki gospodarji, ki na sveti večer celo noč nič ne zaspijo, ampak stražijo da bi jim sovražnik ljulike med žito ne prisejal. — Nekteri blagoslovljeno kadilo, s katerim kadijo vse tri večere: sveti večer, pred novim letom in pred sv. tremi kralji, postavljajo v hram ali v kak drug zatišen kraj; potem pa pazijo, od katerega večera bolj kosmato, to je, več pepéla na oglu ostane. Tako bo setva, zgodnja, srednja ali pozna, najbogatejša. Gledajo pa tudi, od ktere strani je pepél najbolj pometen; od tiste strani in tisti veter bo prihodnje leto vladal. — Nekteri imajo tudi to vero, da na sveti večer, predno jih od kadila dim obleti, se odstranijo na kakošni skrivni kraj; tam molijo in na vse strani ušesa nastavljajo, kaj bi kaj slišali. In zares pravijo, da slišijo spomine: kaj se bo posebnega prihodnje leto godilo v tisti hiši ali tudi v vsi soseski: ali bo jok ali kreg, godba ženitovanja itd.

Še mnogo takih in enakih ver in vraž se med ljudstvom nahaja, ktero ne pomisli, da s tem svetemu času veliko nečast dela; al moj popis bi bil preobširen, ako bi hotel na drobno vse to popisati.

Dalje mislijo, ako na novega leta dan kdo zgodaj vstane, bo celo leto lahko zgodaj vstajal; ako pa ta dan, v cerkev gredé, Božjo službo zamudi, jo bo potem celo leto mudil.

Nahajale so se tudi v bolj starih časih in bolj redko navade, da na svečnico je gospodar moral s prižgano ali gorečo svečo iz cerkve domú priti in trikrat krog hiše iti zato, da kače, ako se tam nahajajo, odžene. Na sv. Blaža dan so blagoslovljeno svečo trikrat krog vrat živinskega hleva nesli in vsakrat ž njo križ naredili, češ, da je strupena žival ne piči.

Na pustni dan je v nekterih hišah navada, da morajo opoldne vse čisto iz skleda pojesti, da potem kokoši čisto povalijo in se jajca ne pokazé itd. Nekteri tudi pustno skledo neomito hranijo, da spomlad kako seme iz nje sejejo, ktero potem prebogato rodi.

Slišal sem tudi, da bolj proti severju krog Gribinja imajo nektare kmetice navado, da na véliki petek pred solničnim izhodom vse kokoši polovijo, jim nekoliko peruti pristrižejo, potem jih v hram (klet) zapró zato, da jih sokol ali jastreb in lesica ne vidi. (Se vé, da takrat jih res ne vidi, ko so v hramu zaprte). Pa jim tudi zelja jesti dajo, da poleti zelja ne jedó.

Dalje pripovedujejo, da z mladletja pred véliko nočjo ne sme nihče zunaj na zemlji in na solncu zaspiti, sicer mrtvico naspí in bi celo leto koj zmiraj spal.

Kresni večer je tudi polen vraž. Ženske v bezgovec splezajo in ga tresejo, rekoč: „bezá — bezá, daj mi možá.“ Národna pravlica pripoveduje, da je pod neko šupo stal bezgovec; dekla ga je šla trest, hlapec pa radoveden gré skrivaj v šupo, kjer so bile po kraji škope naravnane, in na-nje zleze, da bi vidil, kaj bo počenjala. Ko je pa hlapec le bolj na kraj se plazil,

*) Priprava za vole vpregati, od jigo, višebroj jižeša.

da bi bolj razločno vidil, mu spodrsne in je naravnost na-njo štrbunknil. — Posli nekteri kropive solijo, da zvenejo; na kateri kraj se vrh nagne, tje gredó. Tudi čevlje v zrak mečejo; kamor se nazaj padši obrnejo, tje pa gredó. Zaljubljeni se zvečer umijejo pa nič ne obrišejo in gredó tako spat, pod glavo pa denejo na novo oprano ruto, ponoči pa pride, ktera mu je namenjena, da ga obriše. — Ženske tudi izpletajo iz različnih rož venec, in ga na kako drevo vržejo; ako na drevesu ostane, se bo možila; ako pa nazaj pade, ga ne bo dobila itd.

Nahaja se še dosti družih ver med ljudmi; tako na priliko: Ako je med božičnimi prazniki pokopališče odprto, to je, ako je mrlič, da je jama za-nj pripravljena, bo tisto leto veliko mrličev. Ravno tako tudi, ako na novega leta dan koga pokopljejo.

Dalje, kadar krava teleti, in jo dekla prvokrat pomolze, ji mora mleka na križ vlit, da ga potem ne more zadrževati, pa ne vsega, sicer bi ga ne mōgla potem nič dati v žehtar. Ako kdo kako kravo kje kupi in ko jo čez prvi potok žene, mora z roko trikrat vode čez njo zagnati, da mleka ne zadržuje.

Pri mlajših in bolj omikanih ljudéh zeló zginjujejo neumne vraže; želeti je, da bi popolnoma izginile. Žalibog, da vendar še preveč veljá pregovor: „kakor stara tica poje, tako nauči mlade svoje.“

Slovstvene stvari.

„Tinček Petelinček.“

(Prošnja.)

Vodnik je spisal šaloigro „Tinček Petelinček“, ktera je bila leta 1802 v Ljubljani v gledišču igrana. Ali je izvirna ali poslovenjena, nam ni znano, to pa smo iz tistih 20—30 vrstic, ki smo jih našli v Vodnikovem rokopisu, vidili, da je bila v stihih (vêrzi) pisana. Al več ko omenjenih 20—30 vrstic nismo mogli dobiti. In vendar bi škoda bilo, da bi se zanimivo to Vodnikovo delo zgubilo. „Županova Micika“ in „Matiček se ženi“ ste bile že pred „Tinčkom Petelinčkom“ igrane in vendar ju imamo, ker ste bile natisnjene. „Tinček Petelinček“ je ostal le v rokopisu. Kdor ga ima, morebiti v kakem prepisu, al kdor sicer kaj vé o njem, lepo ga prosimo, naj nam pové, da se dalje pomenimo o tem.

Vredništvo.

Zabavno berilo.

Zapeljivec.

Novela.

Nastalo je bilo viharno poletje 1848. Zora juterna je bila ravnokar priplavala na višnjevo obnebje, in nanzanila dan, ko se nekega jutra iz sladkih sanj probudim. Namenil sem se v bližnje mestice N..., toraj vstanem zgodaj in vzdignjem se na pot. Ginjen milobe krasnega jutra se napotim peš proti mestu, in kmali pridem v zeleni gajček, kjer razun mnogovrstnega drevja nisem vidil in čul družega kot vesele ptičice, ki so od vejice do vejice skakljaje žvrgolele svoje mične jutranje melodije. V sredi gaja vsedem se na lično klop, prijetno zakrito z zelenim drevjičem, da bi se nekoliko opočil: al omamljen od ljubkega ptičjega petja, bivši tudi drugač še nekoliko dremoten, sladko zaspim. Koliko časa me je objetega držal sladki sanj, se ne spominjam več dobro; le toliko vem, da, ko sem se zopet probudil, je stalo solnce že precej visoko na obzorji. Nadaljujem tedaj urno svojo pot, in kmali se mi odpré

pogled na krasno razširjene poljane, po katerih so peva-joči ratarji opravljali marljivo svoja dela. V bližnji daljavi je stala kraj polja tudi stara cerkvica, iz ktere so se ravno mili orgelni glasovi čuli, ter se razlegali pobožni napevi po široki okolici. Vse to je nekako prevzelo mojo dušo, in probudilo v mojem srcu blaga čutila. Naslonim se k bližnjemu drevesu, in poslušaje skladnoglasje pobožne množice v cerkvi se nekako zamaknem ter pozabim vsega družega krog sebe. Med tem je bilo ljudstvo skončalo svojo cerkveno opravilo in pričelo vreti iz kapelice. Tù pregledujem zdaj, kako se množica razkropuje na vse strani; zapazim pa med drugim tudi neko, akoravno siromaško, vendar pa snažno opravljeno mlado ženo bledegapa pa vrlo zanimivega lica, ki je z veliko skrbljivostjo malo detice saboj vodila in je tako milo gledala, da sem že v očesu njenem bral skrb, ljubezen in strah materinski. Ko je dete srečno izpeljala iz gnječe, prične vnovič plahotno ozirati se po okolici. Bivši ne dalječ od nje zapazim solzo v njenem očesu. Nikdar ne bo se mi izbrisal iz pominja tisti žalostni njen obraz.

Ginjen po britkih solzah grem žalostni ženi naproti. „Čegavo je to lepo dete?“ — vprašam jo. Čeravno sem bil zastavil vprašanje svoje s prijaznim glasom, me vendar žena strmo pogleda, kakor da bi se me bala; nekako sramožljivo pobesi modre svoje oči, iz katerih se ji zopet vlije potok solzá čez vsahnela in bleda lica.

„Moje, ah moje je to dete“ — reče s plahim glasom, pritisne iskreno otroka na svoje prsi in umolkne. Naenkrat vendar, kakor probudivši se iz težkih sanj, me pisano od strane pogleda in z drhtečim glasom zavrevska: „Zakaj si prišel, in mi hočeš ugrabiti nježno moje detice, ki je življenje moje in edina tolažba moja? Ah, usmili se človek, beži in nikar ne segaj po mojem edinčeku!“ — In zopet pritisne dete k srcu, kakor v obupnem strahu ter bi se bila zdajci zgrudila na zemljo, ako bi ji ne bil urno prihitel na pomoč in vdržal jo s svojima rokama. Pristopivši zdaj tudi drugi ljudje pomagajo mi nesrečnico odnesti v bližnjo hišo, kjer se je v malem času zopet zavedla. Popraševaje okoli stoječe, kako in kaj, zvem, kar sem že tudi po znamenjih lahko sodil, da revica ni zdrave pameti in da blêde. Iz ust hišne matere pa, kateri sem nesrečnico izročil, čul sem dalje, da je Lucija — tako je bilo namreč sirotici ime — hči nekega imenitnega grajskega oskrbnika, ter je bila v mestu N... pri svoji teti na izreji. Ondi se je seznanila z nekim mladim in vrlo bogatim plemenitašem, Štefanom A....., ki jo je s prisego iskrene ljubezni in obečanjem zakona zapeljal, potem pa jo brezvestno zapustil. Oče njen, zvedši, kako sramoto je hči nakopala sebi in njegovi hiši, ni hotel nič več vediti in slišati o nji, in tako je mogla zapuščena, objokovanja vredna sirota v bližnji vasi pri dobrih ljudéh pomoči iskati. Potem, ko je nosila detice, ji je deloma od sramote, deloma od stradanja in skrbi jela se pamet mešati.

V takem stanu najdel sem tudi jez ubogo Lucijo, in izročil jo domačici v oskrbovanje ter vse stroške za-njo plačati obljubil. Čez nekoliko tednov zvem, da je Lucijino dete umrlo, ona pa, od žalosti po njem vsa potrta, je popolnoma obnorela. Nemila osoda nesrečne Lucije ganila me je tako, da sklenem tudi dalje za-njo skrbeti. Po prvi ugodni priliki odpravil sem nesrečno mater v bližnjo bolnišnico, kjer sem ji bil po svojih prijatlih preskrbel pripravno zavetje, kjer je pa tudi kmali skončala žalosti polno življenje svoje.

(Dalje prihodnjič.)